

Discourse Analysis of Friday Sermons by the Supreme Leader on January 17th, 2020 After the Martyrdom of Lieutenant General Soleimani

Arman Zaker¹

*1. Assistant Professor, Department of Language, Ayatollah Boroujerdi University, Boroujerd, Iran.
a.zaker@abru.ac.ir*

Received: 17 February 2020; **Accepted:** 10 May 2020

Abstract

The purpose of the present study is to explore statements by the supreme leader in Friday Sermons on January 17th, 2020 after the martyrdom of lieutenant general Soleimani using linguistic analysis in the framework of Fairclough's discourse theory in order to extract the linguistic approaches and tools applied in his speech. In this regard, both the linguistic tools and political concepts were identified in his speech. Therefore, statement of the problem in this article is to reveal the concepts as well as implicit and explicit semantic layers in the statements of the supreme leader, and to offer linguistic guidelines for a better comprehension of all linguistic and conceptual aspects in his speech. The results of this study conducted by descriptive analysis showed that the most important issues in the statements of the supreme leader involve resistance against enemy by honoring the holy day of martyrdom, burial ceremony, taking revenge for lieutenant general Soleimani, and trying to gain strength against the enmity of the U.S and Global Arrogance. Paying attention to the statements of this speech can determine general foreign policy of the Islamic Republic of Iran toward the United States. Using linguistic tools such as semantic connotation of the words, creating a bipolar of establishment against the enemy, metaphor –the story of Moses (PBUH)-, repetition of key concepts, making a reference to the Qur'an, making a reference to former events, and various practical aspects of language including linguistic stimulations, Ayatollah Khameneii conveyed the concepts to the audience in a comprehensive and effective way.

Keywords: Ayatollah Khameneii, Friday Prayer, Lieutenant General Soleimani, Fairclough's Theory

تحلیل گفتمان خطبه‌های نماز جمعه مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ پس از شهادت سردار سلیمانی

آرمان ذاکر^۱

۱. استادیار، گروه زبان، دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران. a.zaker@abru.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۲۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ پس از شهادت سردار سلیمانی با استفاده از تحلیل زبان‌شناختی در چهارچوب نظریه گفتمان فرکلاف و دستیابی به رویکردها و ابزارهای زبانی به کار رفته در سخنان ایشان بود. در این راستا، هم ابزارهای زبانی انتقال محتوا در سخنرانی ایشان شناسایی شدند و هم محتوای سیاسی متن تبیین گردید. بنابراین، مسئله اصلی این پژوهش کشف محتوا و لایه‌های پیدا و پنهان فرمایشات مقام معظم رهبری و نیز راهکارهای زبانی جهت دریافت و درک بهتر تمامی ابعاد زبانی و محتوایی این سخنان است. نتایج پژوهش که با روش توصیفی-تحلیلی انجام شد، نشان داد که مهمترین موضوع در فرمایشات مقام معظم رهبری مقاومت در برابر دشمن از طریق پاسداشت ایام‌الله شهادت، تشییع و انتقام سردار شهید قاسم سلیمانی و تلاش برای قوی‌تر شدن در برابر دشمنی‌های امریکا و استکبار جهانی است. توجه به این فرمایشات می‌تواند سیاست کلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال امریکا را مشخص و تبیین نماید. ایشان در این خطبه‌ها با استفاده از ابزارهای زبانی همچون استفاده از بار معنایی واژه‌ها، ایجاد دو قطبی نظام در برابر دشمن، استفاده از استعاره (قضیه حضرت موسی (ع))، تکرار مفاهیم کلیدی، ارجاع به قرآن کریم، ارجاع به حوادث پیشین و استفاده از جنبه‌های کاربردی مختلف زبان از جمله کارکرد ترغیبی زبان این مفاهیم را به طور کامل و تاثیرگذار به مخاطبان منتقل نموده‌اند.

واژه‌های کلیدی: آیت الله خامنه‌ای، نماز جمعه، سردار قاسم سلیمانی، نظریه فرکلاف.

۱. مقدمه

تحلیل گفتمان که در زبان فارسی تحلیل کلام هم ترجمه شده است، روش تجزیه و تحلیل کلام در کاربرد است و سعی دارد از طریق توصیف صورت‌های زبانی به اهداف و کارکردهایی که آن صورت‌ها در متنی مشخص دارند، دست یابد. تحلیل گفتمان روشی برای شناخت پیام و معنی به کار رفته در متون است (Bloor, 2007: P.2). هنگامی که تحلیل انتقادی از گفتمان بر جنبه زبانی گفتمان توجه دارد، نتیجه مورد مطالعه، تحلیل گفتمان انتقادی است (همان). یکی از مهمترین کارکردهای تحلیل گفتمان، تحلیل متون سیاسی برای دستیابی به معنای زیربنایی و لایه‌های پنهان آن‌ها است. تحلیل متون سیاسی دریچه‌ای جدید رو به سوی اهداف تولیدکنندگان متن می‌گشاید و به درک کامل متن و ایدئولوژی نهفته در پس متن کمک می‌کند. از طریق تحلیل گفتمان می‌توان ساختار قدرت و اهداف همراه آن را بهتر درک کرد (Chimbo & Roseberry, 1998: P.5).

یکی از مسائلی که همواره باید در کشور مورد توجه قرار گیرد، توجه به همه جنبه‌ها و ابعاد سخنان مقام معظم رهبری است. ایشان در بسیاری از سخنرانی‌ها و بیانات خود توصیه‌های بسیار ارزشمندی برای مردم و مسئولان در چهارچوب پیشرفت بیشتر کشور و سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران بیان کرده‌اند. بسیاری از مواقع عدم توجه به تمامی ابعاد این سخنان و تحلیل آنها خسارات بسیاری بر کشور تحمیل کرده است. این مطلب توسط خود ایشان هم در یکی از دیدارها مورد تاکید قرار گرفته است (مقام معظم رهبری، ۷ اردیبهشت ۱۳۷۷).

مسئله اصلی این پژوهش دستیابی به محتوای بیان شده به صورت مستقیم و غیرمستقیم در بیانات مقام معظم رهبری با استفاده از تحلیل زبان‌شناختی رویکردها و ابزارهای زبانی به کار رفته در سخنان ایشان است. بدین ترتیب هم ابزارهای زبانی انتقال محتوا در این سخنرانی شناسایی می‌شوند و هم محتوای سیاسی متن تبیین می‌گردد.

انجام تحقیقات علمی و تحلیل همه‌جانبه فرمایشات مقام معظم رهبری می‌تواند روشن‌کننده راه و تعیین‌کننده مسیر حال و آینده کشور باشد، به همین علت انجام پژوهش‌های تحلیلی پیرامون کلام ایشان ضروری و راهگشا است. خطبه‌های نماز جمعه تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ در مصلاي امام

خمینی تهران به عنوان متن مورد تحلیل در این پژوهش انتخاب شده است. چندی پیش از ایراد این خطبه‌ها، اتفاقات بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای در کشور و در منطقه روی داده بود که اهمیت این سخنرانی را چند برابر می‌کرد. ترور ناجوانمردانه و شهادت سردار حاج قاسم سلیمانی فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی توسط آمریکا در فرودگاه بغداد، تشییع میلیونی و باشکوه پیکر این شهید بزرگوار و دیگر شهدای این حمله تروریستی در بسیاری از شهرهای ایران و حتی عراق و در نهایت حمله انتقام‌جویانه موشکی ایران به پایگاه امریکایی عین‌الاسد در عراق و واکنش رسانه‌های جهان به این رویدادها مسائل بسیار مهمی بود که مردم ایران و البته بسیاری از سیاستمداران دنیا به دنبال شنیدن موضع رسمی و تحلیل رهبر معظم انقلاب از این مسائل بودند. به طوری که این سخنرانی از بسیاری از شبکه‌های خبری جهان به طور مستقیم پخش می‌شد. این موارد اهمیت بسیار زیاد این متن را به عنوان یک متن سیاسی بسیار مهم آشکار می‌کند.

بررسی و تحلیل همه ابعاد این متن در چهارچوب نظری فرکلاف^۱ که یکی از نظریه‌های مهم و تاثیرگذار در زمینه تحلیل گفتمان و متن است می‌تواند ابعاد بیشتری از این سخنان را آشکار کند به همین دلیل این متن و این چهارچوب نظری برای این پژوهش انتخاب گردید.

۲. گفتمان انتقادی فرکلاف

مطالعه زبان در سطحی بالاتر از جمله را گفتمان یا کلام می‌گویند (Fasold, 1990: P.65). رویکرد دیگری در مطالعه متن در سال‌های اخیر به وجود آمده که عواملی چون بافت تاریخی، روابط قدرت در جامعه، نهادها و فرایندهای اجتماعی و فرهنگی و ایدئولوژیکی متن و یا صورت زبان و معانی را به وجود می‌آورند (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۵: ص ۲). این رویکرد جدید را تحلیل گفتمان انتقادی نامیده‌اند. براساس تفاوت موجود در بنیان‌های نظری و ابزارهای تحلیل، می‌توان رویکردهای متفاوتی را در این حوزه مطالعاتی برشمرد که عبارتند از: رویکرد اجتماعی شناختی تئون

1. Fairclough, Norman.

وندایک^۱ (وندایک، ۱۳۸۲)، رویکرد جامعه زبان‌شناسی وداک، رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی گانتز کرس و ون لیوون^۲ (آقاگل‌زاده، و همکاران، ۱۳۹۱)، رویکرد لاکلا و موفه^۳ و روانشناسی گفتمانی یورگنسن^۴ و همکاران (۱۳۸۹).

از نظریه‌های مهم و پرتعداد این حوزه نظریه تحلیل گفتمان فرکلاف است. روش فرکلاف به علت کارآمد بودن و داشتن ابزارهای عینی زبانی مورد توجه بسیاری از محققان و تحلیل‌گران متن بوده است. فرکلاف متن را در سه سطح و یا در سه مرحله مورد تحلیل قرار می‌دهد. سطح توصیف متن، سطح تفسیر متن و سطح تحلیل متن (فرکلاف، ۱۳۸۲: ص ۱۹). مفهوم ایدئولوژی در این نظریه مجموعه‌ای از افکار و عقاید است که مشخص‌کننده و نظم‌دهنده اندیشه و عمل و یا به عبارت دیگر اجتماع است. در واقع فرکلاف در نظریه خود به دنبال نشان دادن رابطه دوسویه ایدئولوژی و گفتمان جامعه و در نهایت تاثیر ایدئولوژی و جامعه بر متون زبانی است (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۵: ص ۴۶). نظریه فرکلاف در واقع تلفیقی از سه رویکرد مختلف است: اول نظریه زبان‌شناسی نقش‌گرایی هالیدی، دوم تحلیل‌های کلان اجتماعی فوکو و سوم رویکرد قوم‌نگاری در تحلیل گفتگوها و سنت‌ها که مربوط به انسان‌شناسی است (یورگنسن و همکاران، ۱۳۸۹: ص ۱۱۷).

فرکلاف متون زبانی را در سه سطح بررسی می‌کند و برای هر سطح پرسش‌هایی را مطرح می‌کند. در مرحله توصیف با تمرکز بر واژه‌ها و ساخت‌های دستوری و تحلیل زبان‌شناختی متن به جستجوی ارزش‌های تجربی، رابطه‌ای و بیانی موجود در متن یا به عبارت دیگر ارزش‌های صوری متن می‌پردازد. این مفاهیم برگرفته از سطوح مختلف زبانی در نظریه «دستور نظام‌مند نقشی» مایکل هالیدی است (Halliday & Mathiessen, 2004: P.4-80). در سطح توصیفی سه مؤلفه واژه‌های متن، مشخصه‌های دستوری متن و ساخت‌های متنی مورد تحلیل قرار می‌گیرند. ارزش

-
1. Teun A. van Dijk.
 2. T Van Leeuwen, G Kress.
 3. Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal.
 4. Karin Wahl-Jorgensen.

ایدئولوژیک واژه‌ها و روابط معنایی بین آنها با توجه به بافت، همچنین نوع رابطه بین مشارکان در گفت‌وگو و بار معنایی مثبت و منفی و توهین‌آمیز و امثال آن در این مرحله بررسی می‌شود. استعاره‌های واژگانی نیز در این مرحله توصیف می‌شوند (فرکلاف، ۱۳۷۹: ص ۱۷۱-۱۷۰). مؤلفه‌های دستوری متن شامل نوع صورت‌بندی متن با توجه به تأکیدات بر قسمتی از ساخت دستوری، همچون تأکید بر کنش‌گر یا کنش‌پذیر از طریق شگردهای دستوری چون مجهول‌سازی، مبتداسازی و تکرار، مثبت یا منفی بودن جملات و نوع استفاده از ضمائر در این قسمت بررسی می‌شود. یکی از کارکردهای استفاده از ضمائر برای ایجاد دوقطبی یا تغییر در متن است که در آن نویسنده یا گوینده می‌کوشد بین دو گروه خودی و غیر خودی یا ما و دیگران تمایز ایجاد کند. قاعدتاً در چنین مواردی برای اشاره به جبهه خودی از واژه‌های دارای بار معنایی مثبت و برای توصیف جبهه مقابل از واژه‌ها یا صفات منفی استفاده می‌شود. منظور از ساخت متن نوع رابطه بین مشارکین متن یعنی گوینده و مخاطب از نظر نوع زبان انتخابی همچون گونه رسمی، غیر رسمی برای بیان صمیمیت، تواضع و همدلی و شبیه آن با استفاده از ساخت‌های زبانی است.

در بخش تفسیر متن این تفسیرها ترکیبی از محتویات متن و ذهنیت مفسر شامل دانش زمینه‌ای مفسر درباره فضای متن است (فرکلاف، ۱۳۷۹: ص ۲۱۵). از دیدگاه مفسر ویژگی‌های صورتی متن سرخ‌هایی هستند که عناصر دانش زمینه‌ای ذهن مفسر را فعال می‌سازند و تفسیر محصول رابطه دوسویه این سرخ‌ها و دانش زمینه‌ای مخاطب است. در واقع تفسیر متن به معنای متصل کردن متن به جهان خارج از متن و استفاده از این جهان در درک درست ارجاعات پنهان و پیدای متن است در سطح تفسیری پیش‌فرض‌های مبتنی بر ساخت جامعه با تکیه بر ارجاعات برون‌متنی به بافت فیزیکی و یا بافت‌های متنی دیگر (بینامتنیت) و یا اجتماع بررسی می‌شود. بافت فیزیکی متن، اینکه متن در کجا و در چه زمانی شکل می‌گیرد، مشارکان در متن اعم از تولیدکننده متن، مخاطب یا شنوندگان و خوانندگان، و روابط اجتماعی بر آنها حاکم در این بخش بررسی می‌شوند. سپس ارجاعات برون‌متنی همچون ارجاعات به بافت فیزیکی مثلاً و یا ارجاعات به متون دیگر و دلیل استفاده از این ارجاعات ذکر می‌شود. انسجام معنایی موضوع و ساخت معنایی یا درون‌مایه یا به

عبارت دیگر معنای متن در این مرحله تفسیر می‌گردد. نقش‌های زبانی همچون نقش‌های زبانی توصیفی، ترغیبی، احساسی، اعلانی و شبیه آن نیز در این مرحله مشخص می‌شود. همچنین کنش‌های گفتاری چون درخواست کردن و قول دادن و کنش‌های غیر مستقیم مثل درخواست کردن از طریق سؤال و مطالب شبیه آن نیز در این مرحله تفسیر می‌شوند. استعاره‌ها و پیش‌انگاره‌ها و مواردی از این دست نیز در مرحله تفسیر مورد توجه قرار می‌گیرد.

در مرحله تبیین، متن به عنوان بخشی از یک فرایند اجتماعی بررسی می‌شود و تاثیر ساخت‌های اجتماعی در شکل‌گیری متن مشخص می‌شود. همچنین نقش متن در تولید ساختارهای اجتماعی و سیاسی جدید نیز بررسی می‌گردد (همان: ص ۲۱۷). در مرحله تبیین تاثیر روابط اجتماعی و روابط قدرت و ایدئولوژی و هدف از تولید متن و نیت گوینده یا نویسنده و برداشت‌های دیگر مشارکین در متن بررسی می‌شود. مرحله تبیین متضمن بررسی گفتمان در ارتباط با دانش زمینه‌ای از دیدگاهی ایدئولوژیک است.

فرکلاف با استفاده از این سه مرحله روشی دقیق برای تحلیل متن ارائه می‌دهد تا متن و زمینه آن را هم‌زمان مورد بررسی قرار دهد. پژوهش‌های بسیاری به تحلیل گفتمان مقام معظم رهبری در بیانات و در موضوعات مختلف و در چهارچوب نظریات مختلف همچون نظریه فوکو، نظریه فرکلاف و نظریه لاکلاو و موفه پرداخته‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

«تحلیل پیکره بنیاد گفتمان سیاست اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری» اثر سامنی و مدرس خیابانی (۱۳۹۲)، پژوهش «گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه‌ای مقام معظم رهبری» اثر مطلبی، کاظمی و امجدی (۱۳۸۶) نیز در همین چهارچوب نظری بوده که به بررسی چند سخنرانی پرداخته است.

«تحلیل گفتمان بیانات مقام معظم رهبری درباره انتخابات یازدهم ریاست جمهوری اسلامی ایران (۲۴ خرداد ۱۳۹۲)» اثر بشیر، عبدالملکی و احمدی نیز مقاله‌ای با چهارچوب نظری فرکلاف است که در آن فرمایشات رهبر معظم انقلاب در چهارچوب نظریه فرکلاف بررسی شده است. این موضوع در پژوهش کاشی (۱۳۷۹) هم در همین چهارچوب مورد مطالعه قرار گرفته است.

«تحلیل گفتمان سیاست خارجی حضرت آیت الله خامنه‌ای گفتمان تعامل‌گرایی ضد نظام سلطه» پژوهش اسدی (۱۳۹۳) نیز اثری در چهارچوب نظری لاکلا و موفه در جهت استخراج گفتمان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانات مقام معظم رهبری و از سخنرانی‌های ایشان در مناسبت‌های مختلف است.

«تحلیل گفتمان دیدگاه‌های رهبران ایران و امریکا دربارهٔ برجام» اثر کریمی‌فیروزجایی و حبیبی (۱۳۹۷) از جدیدترین آثار است که در چهارچوب نظریهٔ فرکلاف سخنرانی‌های ترامپ رئیس‌جمهور امریکا و مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای را تحلیل کرده است. تنها اشکال این تحقیق به دو زبان مختلف بودن متون مورد مطالعه است.

نکته‌ای که پژوهش حاضر را از سایر پژوهش‌های مشابه متمایز می‌کند و بدعت و نوآوری در این پژوهش محسوب می‌شود این است که همانطور که در مرور پیشینه گفته شد بیشتر تحلیل‌ها از رویکرد فرکلاف به تنهایی برای تحلیل متن استفاده نکرده‌اند و معمولاً آن را با دیگر نظریات درآمیخته‌اند در صورتی که نظریهٔ گفتمان فرکلاف خود به تنهایی قابلیت استفاده به عنوان یک چهارچوب نظری مستقل را دارد. نکتهٔ بدیع دوم این است که در پژوهش‌های پیشین چند متن همزمان تحلیل شده‌اند، در صورتی که این نظریه امکان تمرکز بر داده‌های یک متن و همچنین تحلیل جامع‌تر و جزء به جزء کل متن را نیز دارا می‌باشد. در بیشتر تحقیقات انجام شده تحلیل به اندازهٔ مقاله حاضر بر تک‌تک خصوصیات متن پرداخته نشده است. به عبارت دیگر، پژوهش حاضر تحلیل گفتمانی بر پایهٔ تحلیل یک متن است، زیرا هر متن خود به تنهایی تمامی خصوصیات کافی و کامل جهت بررسی گفتمانی را دارا می‌باشد. نکتهٔ دیگر اینکه در پژوهش حاضر نویسندگان بدون پیش‌فرض تنها به دنبال کشف نکات مهم و تحلیل متن بوده‌اند.

داده‌های این پژوهش متن خطبه‌های نماز جمعه تهران ایراد شده توسط مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ در مصالای امام خمینی قابل دسترس در سایت ایشان است. متن خطبه‌ها در چهارچوب نظریهٔ تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین مورد مطالعه قرار گرفت. آنچه در ادامه می‌آید گزارش متن نیست، بلکه تحلیل متن در سه سطح مطرح

شده در این نظریه است.

۳. تحلیل متن

۳-۱. توصیف واژگانی

متن مورد تحلیل، متن یک سخنرانی است که به عنوان خطبه‌های نماز جمعه تهران در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۷ توسط رهبر معظم انقلاب در نماز جمعه و در مصلی امام خمینی تهران ایراد شده است و متن آن در سایت اینترنتی مقام معظم رهبری قابل دسترس می‌باشد. این متن مثل همه متون مذهبی و خطبه‌های نماز جمعه با نام و یاد و توکل بر خدا و سلام و درود بر پیامبر بزرگ اسلام و اهل بیت (ع) ایشان آغاز می‌شود. صفاتی که در ابتدای متن برای ائمه اطهار برگزیده شده، تاکید بر «هدایت‌گر» بودن ائمه است. در این متن امام زمان (عج) به عنوان «هدایت‌کننده» و «حامی مستضعفین» معرفی می‌شود. تاکید بر صفات «هادی بودن» و «حامی بودن» برای ائمه در جهت درون‌مایه کل متن که جنبه هدایت‌کنندگی دارد، دارای اهمیت بوده و یادآور این نکته است که نکاتی درباره هدایت مومنین در خطبه گفته خواهد شد. حمایت از مومنان و مستضعفین هم در چهارچوب بحث و اشاره غیرمستقیم به رسالت جمهوری اسلامی به شکل اعم و سپاه قدس به‌طور اخص قرار دارد.

ارجاع به نمازگزاران به صورت «برادران عزیز» و همچنین استفاده از فعل به صورت سوم شخص جمع و اشاره به خود سخنران «شما و خودم» و «خود این حقیر» همگی دو کارکرد دارند: اول اینکه نشان‌دهنده تواضع معظم‌له بوده و ثانیاً باعث ایجاد نزدیکی و همدلی بین سخنران و مخاطبین می‌شود.

فراز بعدی خطبه مربوط به آیات ۵ و ۶ سوره ابراهیم درباره حضرت موسی و معرفی مفهوم ایام الله در این آیات است. اولین دوقطبی ایجاد شده در متن بین انسان‌ها و اقوام و قدرت‌های ستمگر به عنوان دشمن است. این دال در سراسر متن به شکل‌های گوناگون تکرار می‌شود و در جای خود به آن اشاره خواهد شد. اشاره به مکی بودن این آیات و نازل شدن آنها در اوج «مبارزات و ایستادگی و مقاومت» مسلمانان در برابر «جریان کفر» دوقطبی دیگری است که

دوقطبی محوری این متن بوده و بارها تکرار می‌شود. این دوقطبی تاکید بر تضاد میان مقاومت و دشمن دارد.

فراز بعدی خطبه‌ها اشاره به مصادیق ایام الله در حوادث اخیر دارد که در قیاس با آیات ۵ و ۶ سوره ابراهیم نجات قوم حضرت موسی از فرعونیان است. دلیل شباهت این رویداد به سه حادثه اتفاق افتاده اخیر قدرت‌نمایی و خواست الهی در حوادث اخیر دانسته شده و با اشاره استعاری «دست خدا» که استعاره از قدرت خداست، مورد تاکید قرار گرفته است. در این فراز از متن ۹ بار از عبارت دست خدا استفاده شده، این تاکید ۹ باره جهت تاکید بر اهمیت موضوع و نقش خداوند در حوادث سه گانه ذکر شده پیش از خطبه‌های نماز جمعه است. استفاده از سه صفت «تلخ، شیرین و درس‌آموز» برای سه حادثه ترور و شهادت سردار، تشییع و انتقام گرفتن از قاتلان وی با این سه صفت توضیح داده شده‌اند. طبیعتاً رویداد ترور رویداد تلخی است، اما نتایجی که در تشییع و انتقام بود، برای معظم‌له شیرین و درس‌آموز بوده است. در این متن از ۱۴ واژه و عبارت مختلف جهت اشاره به این مراسم استفاده شده که هر کدام جنبه‌ای از این مراسم را از دید سخنران بازگو می‌کنند. «بزرگترین بدرقه جهان»، «روز نقطه عطف تاریخ»، «روز تاریخ‌ساز»، روزی که «عادی نیست»، «پدیده»، «روز حضور جمعیت میلیونی در خیابان‌ها»، روز «عشق و وفا، ایستادگی، بیعت بزرگ با خط امام، تجلیل و تعظیم از سردار» برخی از این ارجاعات هستند. اهمیت موضوع و اشاره به جنبه‌های مختلف آن دلیل این تنوع در ارجاع است. همچنین جهت ارجاع به سردار سلیمانی هم از ۱۴ عبارت و ترکیب مختلف استفاده شده است. از جمله «فرمانده سپاه قدس، حاج قاسم سلیمانی، سردار بزرگوار عزیز ما، شهید بزرگوار، سرشناس‌ترین و قوی‌ترین فرمانده مبارزه با تروریسم، قوی‌ترین فرمانده مبارزه با تروریسم در منطقه، قوی‌ترین و سرشناس‌ترین فرمانده، سردار شهید عزیز ما» از تعبیر به کار رفته در ارجاع به این شهید است. به کار بردن این تعبیر گوناگون نشانه ابعاد مختلف شخصیتی سردار سلیمانی و تاکید بر یاد ایشان است.

حادثه سوم یعنی انتقام خون سردار در موشک‌باران پایگاه نیز با تعبیر مختلفی معرفی شده است. ۶ تعبیر مختلف برای این رویداد به کار رفته که شامل «سیلی، پاسخ قدرتمندانه، ضربه

نظامی و حیثیتی، ضربه به هیبت ابرقدرت، جلوه کمک الهی و پاسخ مجاهدت مخلصانه» برخی از آنها است. طبیعتاً تمام این واژه‌ها و تعبیرات دارای بار معنایی مثبت هستند و جنبه‌های گوناگون این رویداد را در چهارچوب ایدئولوژی کلی خیر در برابر شرّ توضیح می‌دهند. استفاده از تعبیر با بار معنایی منفی برای ارجاع به دشمن (آمریکا) نیز در چهارچوب همین قطبیت است. در این متن تعبیری چون «دشمن، قدرت ستمگر، قدرت مستکبر، دولت استکباری و استعماری، زورگوی عالم، دولت شریر آمریکا» و استفاده از افعال و تعبیرات با بار معنایی منفی همچون «اقدام بزدلانه و دزدانه، فرار کردن، متواری شدن، روسیاه، تروریست، دلقک و رسوا» برخی از این تعبیر منفی جهت صورت‌بندی قطب (دیگری) در کلام ایشان هستند. در این سخنرانی برای اشاره به ملت ایران از صفات و واژه‌های با بار معنایی مثبت استفاده شده مثل: «ملت صبور، ملت شکور، ملت پر استقامت، ملت بزرگ» که همگی دارای بار معنایی مثبت هستند و خصوصیات مثبت ملت ایران را نشان می‌دهند، در چهارچوب ساخت دوقطبی «خود» و «دیگری» در نظریه فرکلاف است.

در فراز بعدی این سخنرانی سپاه قدس به عنوان نیرویی که «با سعه صدر به همه کس و همه جا نگاه می‌کند»، «رزمندگان بدون مرز» و نیروهایی که خود را «بلاگردان حفظ حریم‌های مقدسه مسلمانان» می‌کنند، معرفی می‌شود. عبارت رزمندگان بدون مرز عبارتی است که در قیاس با عبارت از قبل موجود «پزشکان بدون مرز» ساخته شده است. تعبیر «رزمندگان بدون مرز» در قیاس با این عبارت ساخته شده و اشاره به این موضوع دارد که سپاه قدس انقلاب اسلامی در هر کجا که مظلومان و مستضعفان جهان نیاز به کمک داشته باشند به یاری آنها می‌شتابد. استفاده از این عبارت بدیع باعث برجسته‌سازی متن شده و در جلب توجه بیشتر مخاطب موثر است. در مورد دفاع از حریم‌های مقدس هم اشاره ایشان به حضور سپاه قدس در سوریه برای دفاع از حرم مقدس حضرت زینب در این کشور در مقابل داعشیان که قصد تخریب اماکن مقدسه را داشتند و همچنین دفاع از عتبات عراق در برابر تروریست‌ها و گروه‌های وابسته به داعش است.

فراز بعدی خطبه با ۶ جمله پایانی که فاعل همه آنها «ملت ایران» است آغاز می‌شود. تاکید بر فاعل جمله به عنوان مبتدای جمله برای بیان و برجسته‌سازی فاعل جمله یعنی همان ملت ایران

است. با تکرار این جملات عبارت ملت ایران مورد تاکید بسیار قرار می‌گیرد و برجسته می‌شود. بخش بعدی این سخنرانی با ارائه شواهدی از قرآن کریم و سوره ابراهیم، زنده نگه داشتن این ایام از وظایف امت دانسته می‌شود. این قیاس استعاری بار دیگر ضمن تاکید بر مقدس بودن حفظ این رویدادها و جوب بزرگداشت آنها را هم مورد تاکید قرار می‌دهد. در واقع این قسمت از متن دارای جنبه ترغیب مخاطب است. سپس به تلاش دشمن جهت کمرنگ کردن این وقایع و تحت‌الشعاع قرار دادن آنها با حادثه سقوط هواپیما اشاره می‌شود. در این قسمت سه جمله با سه نهاد و مفعول متفاوت داریم که گزاره آنها یکی است: «می‌خواستند سپاه را زیر سوال ببرند، نیروهای مسلح ما را زیر سوال ببرند، نظام جمهوری اسلامی را زیر سوال ببرند»، در این سه جمله سه مفهوم سپاه، نیروهای مسلح و نظام جمهوری اسلامی جایگزین یکدیگر شده که این موضوع به لحاظ زبانی به معنی هم‌ارز و یکی بودن این سه مفهوم از دیدگاه مقام معظم رهبری است. یکی از راه‌های نشان دادن هم‌معنی و هم‌ارز بودن چند مفهوم، قرار دادن آنها در یک جایگاه واحد در چند جمله شبیه به هم است.

فراز بعدی به توطئه سه کشور انگلیس، آلمان و فرانسه در تهدید ایران به ارجاع پرونده هسته‌ای به شورای امنیت اشاره دارد. در ارجاع به این سه کشور تنها کشور انگلیس تحت عنوان دولت «خبیث انگلیس» معرفی شده و این صفت برای دو کشور دیگر به کار نرفته که این موضوع نشان از دشمنی ریشه‌دارتر انگلیس با انقلاب اسلامی در مقایسه با دو کشور دیگر دارد. عباراتی تحقیرآمیز برای اشاره به این دولت‌ها به کار رفته است از جمله «پادوی امریکا، امریکا بزرگ‌تر شما بود، پیشرو شما بود، ارباب شما بود، دولت‌های حقیر» این عبارات ضمن تحقیر و کوچک شمردن دشمن، بر عدم استقلال رأی این کشورها و دنباله‌روی آنها از امریکا تاکید دارد.

فراز آخر خطبه اول به نحوه مقابله با تهدیدات دشمن اشاره دارد و «قوی شدن»، تنها راه مبارزه با این تهدیدات دانسته شده است. در این چند جمله ۱۴ بار از مفهوم «قدرت و قوی» استفاده شده که این تأکید بسیار زیاد جهت برجسته‌سازی این دال مهم در این فراز از سخنرانی و اهمیت این موضوع است.

خطبه دوم با نام خدا و سلام بر اهل بیت(ع) آغاز می‌شود. ادامه این خطبه چند جمله درباره انتخابات می‌باشد که همه این جملات با عباراتی که نشان از تواضع رهبر معظم انقلاب در مقابل مردم است، طرح شده‌اند. همچنین این سخنان نقش ترغیبی دارند و در مورد اعلان تسلیت نوعی استفاده از نقش احساسی و همدلی زبان است.

در ادامه، خطبه عربی ایراد می‌گردد.

در مجموع از دیدگاه توصیف زبانی می‌توان به موارد زیر در این متن اشاره کرد. در این متن ۸۵ بار از عبارات «ملت» و «مردم» استفاده شده که پربسامدترین واژه استفاده شده در این متن است. این مسئله محوری بودن این مفهوم را در این متن آشکار می‌کند. ۳۶ بار از واژه «خداوند» و ۲۵ بار از واژه «اسلام» استفاده شده که با توجه به مذهبی بودن متن و اینکه این متن خطبه‌های نماز جمعه است، کاملاً طبیعی می‌باشد. پس از این واژه‌ها عبارت «ایام الله» به عنوان کلیدی‌ترین عبارت این سخنرانی ۲۳ بار تکرار شده و واژه «دشمن» ۲۰ بار ذکر شده است. دال مرکزی این متن یعنی «مقاومت و ایستادگی» ۱۳ بار مورد اشاره قرار گرفته است. کلمه پربسامد بعدی واژه «سپاه» بوده که ۱۲ بار ذکر شده است. در مجموع می‌توان گفت که «ملت»، «ایام الله»، «مقاومت»، «دشمن» و «سپاه» واژه‌های کلیدی این سخنرانی هستند. با توجه به رابطه مفهومی این واژه‌ها دال مرکزی گفتمان یعنی مفهوم محوری که شکل دهنده و نظم دهنده سایر مفاهیم در این متن است، مفهوم «مقاومت و ایستادگی» بوده و بقیه مفاهیم حول آن شکل گرفته‌اند.

از نظر استفاده از ضمائر، پربسامدترین ضمیر در این متن «ما» است. در این متن ۱۰۳ بار از ضمیر اول شخص جمع «ما» استفاده شده که ۵ بار آن اشاره به ذات مقدس خداوند در متن آیات قرآن است و بقیه همگی از نوع ضمیر اول شخص جمعی هستند که شامل گوینده و مخاطب هر دو می‌شود. استفاده از این نوع ضمیر نشان دهنده همراهی گوینده با مخاطب و نشان‌دهنده همدلی و تواضع سخنران به عنوان ولی‌امر مسلمین جهان بوده و اشاره به همراهی ملت با امام امت دارد. بعد از ضمیر اول شخص، جمع ضمیر «شما» ۲۲ بار استفاده شده که ۴ بار مخاطب قرار دادن دشمن و ۲ بار مخاطب قرار دادن کشورهای عربی است و ۱۳ بار هم خطاب از قرآن به بندگان

است. در مجموع این ضمیر کارکردهای زیادی داشته و جهت خطاب قرار دادن افراد استفاده شده است. استفاده از ضمیر سوم شخص جمع جهت ایجاد قطبیت و تغییرسازی برای اشاره به دشمن در این متن ۴ بار می‌باشد. اکثر جملات در این سخنرانی معلوم هستند و در آنها نقش کنش‌گر برجسته شده است. در تمامی قسمت‌های متن برای عناصر مرتبط با ملت ایران همچون «ملت»، «سپاه پاسداران»، «سردار شهید سلیمانی» و «ملت‌های مسلمان» از صفات و عبارات مثبت و جهت اشاره به مفاهیمی چون «دشمن»، «امریکا»، «صهیونیست‌ها» و «انگلستان و آلمان و فرانسه» از صفات و عبارات با بار معنایی منفی استفاده شده است. بدین ترتیب قطبیت یا تغییر ساخته شده در این متن بین این دو گروه از مفاهیم می‌باشد. ساختار متن در خطبه‌های نماز جمعه معمولاً ساختار ازپیش‌تعیین‌شده‌ای است.

۲-۳. تفسیر متن

در این قسمت به تفسیر متن این سخنرانی می‌پردازیم. در بخش تفسیر بیشتر به مفاهیمی اشاره می‌شود که نیاز به دانش پیش‌زمینه‌ای جهت درک و توضیح دارند.

۱-۲-۳. بافت موقعیتی و مشارکان در گفتمان

بافت موقعیتی متن، نماز جمعه است که یک مراسم دینی و مذهبی به حساب می‌آید. انتظار بر این است که در خطبه‌های نماز جمعه در مورد مسائل سیاسی جاری مربوط به چند روز گذشته و با رویکردی اعتقادی و اسلامی صحبت شود. سخنران این خطبه‌ها آیت الله خامنه‌ای ولی فقیه و رهبر ایران است و طبق قانون اساسی ایران مسئول سیاست‌های کلی و کلان نظام جمهوری اسلامی می‌باشد. بنابراین، صحبت‌های ایشان در واقع رویکرد سیاسی کلان نظام را نشان می‌دهد. نقش نمازگزاران در خطبه‌های نماز جمعه استماع خطبه‌ها است و در مواردی که نیاز باشد با تکبیرگویی سخنان امام را تایید می‌نمایند. در این خطبه‌ها در مجموع به جز شعارهای قبل از شروع خطبه اول و بین دو خطبه و پایان خطبه دوم، ۸ بار نیز در طول زمان ارائه خطبه حضار تکبیر گفتند که این تکبیرها در فرازهایی که نشان‌دهنده اقتدار کشور و نظام جمهوری اسلامی و ضعف دشمن بود، داده شد. این شعارها در واقع مشارکت مامومین یا مخاطبین در فرایند تولید

متن است.

۳-۲-۲. بینامتنیت

مهمترین اثری که در این متن به آن ارجاع شده، قرآن کریم است. در مجموع در این دو خطبه نماز ۸ بار به آیات مختلف قرآن ارجاع شد. این ۸ بار به جز قرائت سوره کوثر در پایان خطبه‌ها است. در این سخنرانی به آیات ۵، ۶، ۷ و ۸ سوره مبارکه ابراهیم، آیه ۴۰ سوره توبه و آیه ۶۱ و ۶۲ سوره شعراء و آیه ۵۴ سوره آل عمران ارجاع شد.

مهمترین ارجاع بینامتنی این سخنرانی ارجاع به آیات ۵ تا ۸ سوره ابراهیم است. این آیات جهت ساخت یک استعاره قیاسی استفاده شده است. مورد بعدی اشاره به آیات الهی اشاره به آیه ۴۰ سوره توبه و ۶۱ و ۶۲ سوره شعراء است که در هر سه این آیات خداوند وعده همراهی و ترسیدن به مومنان می‌دهد که این وعده در حال حاضر نیز صادق است.

آخرین اشاره به آیات قرآن اشاره به آیه ۵۴ سوره آل عمران است. در این آیه بر عدم توانایی دشمنان در مکر کردن با خداوند تاکید شده است. اکنون نیز رسانه‌های دشمن نخواهند توانست این رویدادهای بزرگ را به حاشیه برانند.

ارجاع برون متنی دیگر در این سخنرانی اشاره به شعار «نه غزه، نه لبنان، جانم فدای ایران» سر داده شده در جریان فتنه ۸۸ است. در این سخنرانی رهبر معظم انقلاب ضمن یادآوری این شعار گوشزد می‌کند که سردهندگان این شعار صادق نبوده و نیستند. در این ارجاع بار دیگر به صورت تلویحی پوچ بودن این شعار و جریان فتنه گوشزد می‌شود.

اشاره بینامتنی بعدی اشاره به استعاره دست چدنی زیر دستکش مخملین است که در فرمایشات قبل‌تر رهبر معظم انقلاب و در جریان مذاکرات هسته‌ای بیان شده بود. تکرار این استعاره ضمن اینکه تأکیدی است بر درست بودن پیش‌بینی معظم‌له از نتایج مذاکرات قبل که نتیجه‌ای جز خیانت امریکا نداشت، تأکیدی بر ادامه این موضع و دیدگاه درباره مذاکره با دشمن از دید ایشان است.

اشاره بینامتنی دیگر اشاره به جمله تاریخی امام خمینی درباره امریکا است که «امریکا هیچ

غلطی نمی‌تواند بکند»، تکرار این جمله مشهور امام خمینی هم تأکیدی بر درست بودن این گزاره در ۴۰ سال گذشته بوده و هم پیش‌بینی آینده از سوی ایشان بر مبنای سخن امام خمینی است. در مجموع در این متن ۴ ارجاع بینامتنی وجود دارد که یکی کارکرد استعاری و سه مورد دیگر کارکرد تأکیدی دارند. استعاره دیگری هم در متن سخنرانی استفاده شده و آن هم «فروکردن خنجر زهرآلود دولت امریکا در سینه مردم ایران» است. این عبارت نوعی طرح‌واره ذهنی بوده که یک رویداد را نشان می‌دهد که در آن خیانت کردن دولت امریکا به مردم ایران با این استعاره تصویرسازی شده است.

نقش‌های زبانی مختلفی در جریان این سخنرانی دیده می‌شود. فراز ابتدایی سخنرانی بر مبنای توصیه نمازگزاران به تقوای الهی، دعوت به حفظ و پاسداشت ایام‌الله، توصیه به قوی شدن نظام و کشور و در نهایت توصیه به شرکت در انتخابات نقش‌ترغیبی دارند. در فرازهای مربوط به تسلیت به خانواده جان‌باختگان سقوط هواپیما نیز نقش هم‌دلی و احساسی زبان و در بقیه متن از نقش اطلاع‌رسانی و اعلانی زبان استفاده شده است.

۳-۲-۳. درون‌مایه

درون‌مایه یا جان کلام در این متن این است که حوادث روی‌داده اخیر در کشور بسیار مهم و نشان‌دهنده توجهات و امدادهای الهی است و باید علی‌رغم تلاش دشمنان پاسداشته شود و ملت ایران باید شاکر این نعمت باشد.

۳-۳. تبیین متن

در بخش تبیین باید بافت اجتماعی سیاسی و همچنین هدف نهایی و کلی از متن با توجه به اطلاعاتی که در بخش توصیف و تفسیر گفته شد، پرداخته شود.

متن خطبه‌های نماز جمعه یک متن سیاسی-مذهبی است. هدف از تولید این متن تأکید بر مقاومت و امداد الهی در راه مقاومت است. مقام معظم رهبری به عنوان ولی فقیه و پیشوای سیاسی و مذهبی مردم ایران در این متن اهمیت مقاومت در برابر دشمنان با تأکید بر امدادهای الهی به جامعه مقاوم ایران که در برابر دشمنان ایستاده است را تبیین می‌کنند. با توجه به مباحث مطرح

شده در قسمت توصیف و تفسیر «من»، دال مرکزی گفتمان این سخنرانی ایستادگی و مقاومت در برابر دشمن با تکیه بر امدادها و تاییدات الهی است. با توجه به اینکه رسانه‌های معاند در روزهای پیش از ایراد این خطبه‌ها سعی در کمرنگ کردن سه رویداد مهم شهادت و تشییع شکوهمند سردار سلیمانی و انتقام غرورآفرین ایران و برجسته کردن حادثه سقوط هواپیما داشتند، حضور شخص رهبر معظم انقلاب در نماز جمعه و تاکید دوباره به استمرار راه ایستادگی و مقاومت و خنثی کردن توطئه‌های دشمن بسیار مهم و تعیین‌کننده بود و می‌تواند نقطه عطفی در ادامه راه پر افتخار ایستادگی ملت ایران باشد. ارائه این سخنرانی به عنوان خطبه‌های نماز جمعه سعی بر نشان دادن تصویر واقعی و مستند جمهوری اسلامی ایران در شناخت و خنثی‌سازی توطئه دارد. ایدئولوژی محوری حاکم بر این متن، ایدئولوژی تقابل ملت ایران در برابر دشمن و ایستادگی و مقاومت ملت ایران و نپذیرفتن ظلم کشورهای قدرتمند و مستکبر است. بنابراین هدف از تولید این متن تاکید مجدد بر ایستادگی و مقاومت مقدس ملت ایران می‌باشد.

۴. نتیجه‌گیری

رویکرد تحلیل گفتمان مبتنی بر نظریه فرکلاف چهارچوب مناسبی جهت تحلیل متون سیاسی است. در چهارچوب این نظریه از یک‌سو شگردها و راهکارهای زبانی مورد استفاده در علم سیاست بررسی و تبیین می‌گردند و از سوی دیگر تمامی لایه‌های معنایی متون سیاسی و نحوه دستیابی به این مفاهیم و لایه‌های معنایی تبیین می‌گردد. در تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف هم اصل موضوع یعنی درون‌مایه و هدف از تولید متن اهمیت دارد و هم ویژگی‌های زبان‌شناختی نحوه ارائه مطالب و تاثیر آن بر مخاطب.

در این سخنرانی مقام معظم رهبری از ابزارهای زبانی زیر جهت انتقال مفاهیم سیاسی مورد نظر استفاده کرده‌اند که این ابزارها و شگردهای زبانی مبحث تحلیل زبانی و صوری متن را تشکیل می‌دهند:

۱. استفاده از بار معنایی مثبت و منفی واژه‌ها برای اشاره به عناصر مطلوب و نامطلوب.
۲. ایجاد دوقطبی «ما» و «آنها» و جبهه حق در برابر باطل و استفاده مناسب از ضمائر اول شخص و سوم شخص جهت برجسته‌سازی این تقابل.

۳. استفاده از استعاره در تبیین قیاس‌ها (داستان حضرت موسی(ع))
 ۴. استفاده از تکرار کلیدواژه‌های اصلی سخنرانی در انتقال مفاهیم موردنظر
 ۵. ارجاع بینامتنی به قرآن به عنوان مهمترین منبع مورد پذیرش همه مسلمانان جهان و مخاطبین
 ۶. ارجاع به حوادث پیشین جهت یادآوری ثبات و تاکید بر درست بودن مواضع پیشین نظام مقدس اسلامی در برابر آنها (فتنه ۸۸، دستکش مخملی، کلام امام خمینی و ...).
 ۷. قیاس شرایط موجود فعلی با آیات قرآنی
 ۸. استفاده از جنبه ترغیبی زبان برای ترغیب مخاطب به حفظ ایام الله.
- تجزیه و تحلیل متون سیاسی مهمی چون بیانات مقام معظم رهبری در جایگاه ولی فقیه و تعیین‌کننده سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی می‌تواند از یک‌سو نشان‌دهنده شگردها و روابط زبانی در تبیین و انتقال مستقیم و غیرمستقیم مباحث سیاسی و موضع‌گیری‌های ایشان درباره مسائل سیاسی روز باشد و از سوی دیگر بیان‌کننده موضع سیاسی نظام و نحوه سیاست‌گذاری آن در آینده است. تحلیل متن خطبه‌های ایراد شده توسط ایشان هم به لحاظ زبان‌شناختی ارزشمند بوده و هم به لحاظ سیاسی چراغی است که می‌تواند فراروی ملت ایران در نحوه تعامل نظام اسلامی با پدیده‌های سیاسی روز باشد.

منابع

۱. اسدی، ناصر (۱۳۹۳). تحلیل گفتمانی سیاست خارجی آیت الله خامنه‌ای. پژوهش‌های سیاست اسلامی، پیاپی ۵: ص ۱۳۲-۱۳۷.
۲. آقاگل‌زاده، فردوس (۱۳۸۵). تحلیل گفتمان انتقادی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۳. آقاگل‌زاده، فردوس؛ خیرآبادی، رضا؛ گلفام، ارسلان؛ کرد زعفرانلو کامبوزیا، عالیه (۱۳۹۱). انگاره زبان‌شناختی نگارش و گزینش خبر: رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی. جستارهای زبانی، دوره ۳، شماره ۴: ص ۲۵-۴۲.
۴. بشیر، حسن؛ عبدالملکی، جعفر؛ احمدی، فاطمه (۱۳۹۲). تحلیل گفتمان بیانات مقام معظم رهبری درباره انتخابات یازدهم ریاست جمهوری اسلامی ایران (۲۴ خرداد ۱۳۹۲). مطالعات انتخابات، شماره ۴: ص ۷-۳۶.
۵. خامنه‌ای، سید علی (۷ اردیبهشت ۱۳۷۷). بیانات در دیدار جمعی از جوانان. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2888>
۶. سامنی، سامان؛ مدرس خیابانی، شهرام (۱۳۹۴). تحلیل پیکره بنیاد گفتمان سیاست اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری. پژوهش‌های ارتباطی، سال بیست و دوم، شماره ۲ (پیاپی ۸۲): ص ۱۸-۲۰.
۷. غلامرضا کاشی، محمدجواد (۱۳۷۹). جادوی گفتار (ذهنیت فرهنگی و نظام معانی در انتخابات دوم خرداد). تهران: نشر آینده پویان.
۸. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). تحلیل گفتمان انتقادی. ترجمه فاطمه شایسته پیران. تهران: مرکز مطالعه و تحقیق رسانه‌ها.
۹. فرکلاف، نورمن (۱۳۸۲). تحلیل انتقادی گفتمان. ترجمه فاطمه شایسته پیران و دیگران. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۱۰. کریمی فیروزجایی، علی؛ حبیبی، سمیرا (۱۳۹۷). تحلیل گفتمان دیدگاه‌های رهبران ایران و آمریکا دربارهٔ برجام. جستارهای سیاسی معاصر، سال نهم، شماره ۴: ص ۱۳۳-۱۵۳.
۱۱. مطلبی، مسعود؛ کاظمی، اردشیر؛ امجدی، حوریه (۱۳۹۷). گفتمان مقاومت در سپهر فکری و اندیشه‌ای مقام معظم رهبری. مطالعات منافع ملی، ۳ (۱۱): ۱۱۸-۱۳۸.

۱۲. ون دایک، ای. تئون (۱۳۸۲). مطالعاتی در تحلیل گفتمان: از دستور متن تا گفتمان کاوی انتقادی. ترجمه پیروز ایزدی و دیگران. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۱۳. یورگنسن، ماریان؛ لوییز، فیلیپس (۱۳۸۹). نظریه و روش در تحلیل گفتمان. ترجمه هادی جلیلی. تهران: نشر نی.
14. Bloor, Meriel. & Bloor, Thomas. (2007). **The Practice of Critical Discourse Analysis**. New York: Hodder Arnold.
15. Chimbo, Moira & Roseberry, Robert.L (1998). **The Power of Discourse: An introduction to Discourse Analysis**. New York: Routledge.
16. Fasold, Ralph. (1990). **The Sociolinguistics of Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Halliday, Michael Alexander Kirkwood. & Mathiessen, Christian Matthias Ingemar (2004). **An Introduction to Functional Grammar**. New York: Arnold.

استناد به این مقاله

DOI: 10.22034/sm.2020.121799.1513

ذاکر، آرمان (۱۳۹۹). تحلیل گفتمان خطبه‌های نماز جمعه مقام معظم رهبری در تاریخ

۱۳۹۸/۱۰/۲۷ پس از شهادت سردار سلیمانی. *سیاست متعالیه*، ۸(۲۸): ص ۲۰۳-۲۲۲